

και ὅλοι οἱ ἐδικοί μας· 25 Μαρτίου ἦτον ἡ ἡμέρα τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ Ἄγγλοι ἔμαθαν ὅτι ἔλαβα κάτι γράμματα, και ἦλθε ἡ ἀστυνομία διὰ νὰ με ἐξετάσῃ τὴν νύκτα, ἀλλ' ἐγὼ τὰ γράμματα τὰ εἶχα φυλάξῃ.

Εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου... και εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἐβγήκα εἰς τὴν Μάνη εἰς τοῦ καπετὰν Παναναγιώτη τοῦ Μούρτζινου τὸ σπῆτι—Εἰς αὐτὸ τὸ διαστημα, πρὶν νὰ ἐβῶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπῆγα εἰς τοὺς Κορφοὺς μετὰ τὴν πρόφασιν νὰ ζητήσω 4000 τάλληρα ἀπὸ μισθοῦ μου τοῦ Μέλταντ, και διὰ νὰ ἀνταμώσω τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια· τὸν ἀντάμωσα· ἐκάθησα 80 ἡμέρας και ἐπέστρεψα ὀπίσω εἰς τὴν Ζάκυνθο.—Ἐκεῖ ὠμιλήσαμε πολλά περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ζωὴ μου ἡ περασμένη, και ἀρχινᾷ τῆς ἐπαναστάσεως· ὁσάκις ἔμβαινα εἰς δούλευσιν, ἔμβαινα πάντοτε μετὰ τὴν συμφωνία, ὅτι ἀπὸ τὴν Ἐπτάνησον νὰ μὴν ἀπομακρύνωμαι, και νὰ μὴν πολεμῶ παρὰ εἰς Τούρκικο τόπο, και τὸ φῶρεμα νὰ μὴν ἐβγάλω. Εἰς τὰ νησιά ἐγνωρίσθηκα μετὰ τοὺς Βοτσαραίους και ἔκαμα τὸν Μάρκο Βότσαρη ἀδελφοποιητό.

Εἰς τὸν καιρὸ τῆς νεότητος ὅπου ἤμποροῦσα νὰ μάθω κάτι τι, σχολεῖα, ἀκαδημαῖα δὲν ὑπῆρχαν· μόλις ἦσαν μερικά σχολεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἐμάθαιναν νὰ γράφουν και νὰ διαβάζουν. Οἱ παλαιοὶ κοντζαπασιῆδες ὅπου ἦσαν οἱ πρῶτιστοι τοῦ τόπου, μόλις ἤξευραν νὰ γράφουν τὸ ὄνομά τους· τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἀρχιερέων δὲν ἤξευρε παρὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ πράξιν, κανένας ὅμως δὲν εἶχε μάθησι· τὸ ψαλτήρι, τὸ ἴκτωήχι, ὁ μνηαῖος, ἄλλαι προφητεῖαι, ἦσαν τὰ βιβλία ὅπου ἀνέγνωσα· δὲν εἶναι παρὰ ἀφοῦ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο ὅπου εὔρηκα τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν· τὰ βιβλία ὅπου ἐδι-

ἀβαζα συχνὰ ἦτον ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἱστορία τοῦ Ἀριστομένη και Γοργῶ και ἡ ἱστορία τοῦ Σκεντέρμπεη. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις και ὁ Ναπολέον ἔκαμε, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια τοῦ κόσμου. Προτιήτερα τὰ ἔθνη δὲν ἐγνωρίζοντο, τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐνόμιζαν ὡς θεοὺς τῆς γῆς, και ὅτι και ἂν ἔκαμναν, τὸ ἔλεγαν καλὰ καμωμένο. Διὰ αὐτὸ και εἶναι δυσκολώτερο νὰ διοικήσῃς τώρα λαόν. Εἰς τὸν καιρὸ μου, τὸ ἐμπόριο ἦτον πολλὰ μικρόν, τὰ χρήματα ἦσαν σπάνια, τὸ τάληρο τὸ ἐπρόφθασα τρία γρόσια, και ὅποιος εἶχε 1000 γρόσια ἦτον πράγμα μεγάλο, και ἔκαμνε κανεὶς δουλειὰς, ὅσαις τώρα δὲν ἔκαμνε μετὰ χίλια βενέτικα. Ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ἦτον μικρὴ, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐπανάστασις μας ὅπου ἐσχέτισε ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Εὐρίσκοντο ἀνθρώποι ὅπου δὲν ἐγνωρίζαν ἄλλο χωρὶν μακρὰ μίαν ὥρα ἀπὸ τὸ ἐδικὸν τους. Τὴν Ζάκυνθο τὴν ἐνόμιζαν ὡς νομίζομεν τώρα τὸ μακρύτερον μέρος τοῦ κόσμου. Ἡ Ἀμερικὴ μας φαίνεται ὡς πῶς τοὺς ἐφαίνετο αὐτῶν ἡ Ζάκυνθος· ἔλεγαν εἰς τὴν Φραγκιά.

Δ'.

Τέλος πάντων τὸ μυστήριον τῆς Ἐταιρίας ἀρχισε νὰ διαδίδεται εἰς κάθε λογῆς ἀνθρώπους και καλοὺς και κακοὺς, και ἐβιασθήκαμε νὰ κινήσωμε μίαν ὥραν ἀρχήτερα τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Ντιόγος τὸ ἐμαρτύρησε εἰς τὸν Ἀλῆ πασά. Ἐτζι λοιπὸν εἰς τὰς 3 Ἰαννουαρίου ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο, και εἰς τὰς 6 Ἰαννουαρίου ἔφθασα εἰς τὴν Σκαρδαμουλα, εἰς τοῦ πατρικοῦ μου φίλου καπετὰν Παναγιώτη Μούρτζινου. Τὸ κίνημά μας ἔγεινε εἰς τὰς 22 Μαρτίου, εἰς